educational process' logistics; practical orientation of the educational process; professional competence of scientific and pedagogical workers and instructors.

Key words: *educational process; policeman; professional self-improvement; professional education.*

Стаття надійшла до редколегії 25 серпня 2020 року

УДК 373.5.091

DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(25\)-90-97](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(25)-90-97)

Віра Мелешко,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6224-5201>

м. Київ

ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОКРЕМИХ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В НАУКОВІ ЛІЦЕЇ

Анотація.

У статті проаналізовано проблеми трансформації окремих закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) в наукові ліцеї, в яких навчаються інтелектуально обдаровані учні.

Визначено сутність процесу трансформації ЗЗСО, його можливість переходу в інший статус, заклад спеціалізованої освіти наукового напрямку, розкривається його мета та завдання. Обґрунтовано організаційні умови здійснення науково-пошукової діяльності та розвитку інтелектуальної обдарованості учнів в науковому ліцеї. Розглянуто актуальні проблеми трансформації спеціалізованих навчальних закладів для обдарованих підлітків в наукові ліцеї. Окреслено можливості отримання нового статусу закладу. Представлено вимоги до здобувачів спеціалізованої освіти, їх мотивації до наукової, дослідної діяльності, інтелектуальних здібностей ліцеїстів, що корелюються з їхніми цілями, інтересами та здібностями. Акцентовано на вимогах до готовності учнів і вчителів до здійснення наукової, пошукової діяльності, що розглядається як одна з умов трансформації закладів освіти в наукові ліцеї.

Ключові слова: науковий ліцей; наукова, пошукова, дослідна діяльність; інтелектуальна обдарованість; розвиток інтелектуальної обдарованості.

В умовах реформування системи освіти в Україні важливим постає питання ідентифікації обдарованих дітей, пошуку ефективних форм організації освітнього процесу, сучасних методів і технологій для навчання, виховання та розвитку інтелектуально обдарованої шкільної молоді, що буде сприяти розвитку інтелекту особистості та підготовки високоосвічених, інтелектуально розвинених випускників шкіл – майбутніх учених, спроможних зробити внесок у розвиток науки.

Розв'язувати такі завдання покликані спеціалізовані заклади для обдарованих дітей наукового спрямування, де учні здобувають якісні знання. Сьогодні освітні заклади для обдарованих дітей функціонують як ліцеї академічного рівня, спеціалізовані ЗЗСО, гімназії тощо. Очевидно, що незначна їх частина відповідає сучасним вимогам і запитам інтелектуально обдарованої особистості, інтереси якої пов'язані з пошуковою, дослідною, науковою видами діяльності. Забезпечення умов для здійснення такої діяльності покладено на наукові ліцеї як спеціалізовані ЗЗСО.

Спеціалізована освіта наукового спрямування зорієнтована на формування у здобувачів загальнолюдських цінностей (морально-етичних і соціально-політичних), а також вимогливості до якості власних досліджень, дисциплінованості та продуктивності в дослідницькій діяльності, відповідальності за результати власних досліджень та їх вплив на життя та здоров'я людей та довкілля, сміливості у відстоюванні власних думок і поглядів, здатності самостійно

приймати раціональні рішення та висувати гіпотези, толерантного ставлення до критики, інших поглядів і думок [1].

Процес трансформації ЗЗСО для обдарованих дітей прискорили впроваджувані реформи шкільної освіти, що реалізуються в контексті законів України «Про освіту» (2019), «Про повну загальну середню освіту», а також Концепції «Нова українська школа», Положення про науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат, що було затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 22 травня 2019 р. № 438 тощо.

Відповідно до зазначених документів, спеціалізовані заклади освіти для обдарованих дітей покликані забезпечувати всебічний розвиток особистості, як найвищої цінності суспільства, її талантів, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, потенціалу нашої країни, підвищення якості освітнього рівня громадян з метою забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору.

Науковий ліцей і науковий ліцей-інтернат здійснюють освітню діяльність на засадах основоположних принципів, зокрема:

- *автономності*, що передбачає забезпечення якості шляхом самостійного, незалежного та відповідального прийняття рішень стосовно підготовки освітніх програм, розроблення робочих планів, добору навчальних програм і підручників, форм і методів, що використовуються у процесі навчання як вагомих інструментів для покращення якості освітньої діяльності та рівня розвитку інтелектуальних здібностей учнів ліцею;

- *адекватності* – забезпечення якості освітнього процесу з урахуванням потреб та очікувань учнів, батьків і суспільства;

- *академічної доброчесності* – забезпечення якості освіти, що ґрунтується на засадах чесності, справедливості, відповідальності та взаємоповаги усіх учасників освітнього процесу;

- *відкритості* – забезпечення якості освітнього процесу супроводжується висвітленням інформації щодо процесів і результатів, інформування [2].

Навчання в спеціалізованому закладу освіти наукового спрямування передбачає максимальний розвиток інтелектуального потенціалу учнів, їхнього зростання, відповідно до потреб, інтересів і схильностей, що узгоджуються з процесами входження їх у період юності та свідомого вибору майбутньої професійної діяльності.

Так, О. Буров зазначає, що важливими новоутвореннями інтелектуальної сфери в юнацькому віці стають такі: розвиток теоретичного (гіпотетико-дедуктивного, абстрактного) мислення, філософська рефлексія; прагнення до абстрагування, широкого узагальнення, пошуку загальних закономірностей і принципів, що супроводжуються окремими фактами; схильність перебільшувати силу свого інтелекту, рівень знань і самостійності. Збільшується ступінь індивідуалізації в інтересах і здібностях, формується індивідуальний стиль розумової діяльності [3, с. 118].

У спеціалізованих закладах освіти наукового спрямування зростає роль дослідної та пошукової активності інтелектуально обдарованої шкільної молоді, що виражається прагненням до виявлення нового, продукування ідей, формулювання проблем, пошуку шляхів їх розв'язання, що свідчить про високу мотивованість учнів, схильних до наукової діяльності, прояву високого інтересу до нового й невідомого. З огляду на це, актуалізувалися процеси трансформації окремих ЗЗСО для обдарованих дітей у наукові ліцеї. Перед науковими ліцеями постають завдання залучити та підготувати учнів до наукової та науково-технічної діяльності, забезпечити здобуття учнями освіти понад вимоги відповідного державного освітнього стандарту, організувати навчання здібних учнів згідно з науковим профілем закладу освіти.

Процес трансформації ЗЗСО в науковий ліцей супроводжується організаційними змінами та процедурами. Визначаючи організаційні засади трансформації закладів освіти для обдарованих дітей у наукові ліцеї, необхідно зосередити увагу на вимогах нормативно правових актів, що регламентують діяльність таких закладів освіти, визначають їхні цілі, завдання та норми організації освітнього процесу, ставлять відповідні вимоги до його учасників,

науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення для розвитку інтелектуальних здібностей, обдарувань і таланту ліцеїстів, які здатних до наукової діяльності.

Науковий ліцей і науковий ліцей-інтернат (із Положення) мають забезпечити залучення до керівництва участі учнів у науковій, навчально-дослідній, дослідно-експериментальній, конструкторській, винахідницькій, пошуковій діяльності не менше двох педагогічних працівників або наукових чи науково-педагогічних працівників (для яких науковий ліцей або науковий ліцей-інтернат не є основним місцем професійної діяльності), які мають досвід підготовки до участі учнів у IV етапі Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових предметів, III етапі Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідних робіт учнів – членів Малої академії наук (МАН) України, міжнародних олімпіад.

Проблеми розвитку спеціалізованих закладів освіти для обдарованих дітей розкрито в Концепції «Нова українська школа», де зазначено, що пріоритетним напрямом державної політики в галузі освіти є створення умов для всебічного розвитку учнів як особистостей, для розвитку їхніх талантів і здібностей. У документі зазначено, що багато вчителів ще не вміє досліджувати проблеми за допомогою сучасних засобів, працювати з масивами даних, презентувати висновки, спільно працювати в режимі онлайн у навчальних, соціальних і наукових проєктах тощо [4].

Зазначені проблеми менше стосуються наукових ліцеїв, адже там працюють досвідчені вчителі, створена сучасна матеріально-технічна база, для формування навичок наукової діяльності та винахідництва, обладнано сучасні лабораторії, розроблено програми доступу дітей до наукових музеїв, обсерваторій, створено умови для реалізації програм спеціальних навчальних курсів тощо.

Разом з тим, наукові ліцеї працюють над тим, щоб учню дати на лише знання, а й компетентності для використання здобутих знань. Саме знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, які потрібні для успішної самореалізації в житті. Це свідчить про те, що необхідність системної трансформації окремих ЗЗСО у наукові ліцеї пов'язана з розвитком інтелектуального потенціалу учнів, їхньою підготовкою до дослідної, пошукової діяльності, що сприяють підготовці конкурентоспроможних майбутніх науковців.

Послідовний розвиток мережі спеціалізованих закладів освіти наукового спрямування дасть змогу активізувати інтерес до наукової діяльності, сформулювати запит на якісну підготовку дослідників, забезпечить розвиток фундаментальних і прикладних наук, прискорить інтеграцію загальної середньої та вищої освіти, а також підвищить якість наукових досліджень.

З огляду на це, процес трансформації окремих закладів освіти для обдарованих дітей у наукові ліцеї активізувався, попри те, що нормативними документами їх повноцінне функціонування передбачено з 2027 року. Прискорення цього процесу буде сприяти розширенню дослідного простору, оптимальному використанню ресурсів для проведення досліджень, що безпосередньо впливатиме на якість підготовки майбутньої інтелектуальної еліти, забезпечить передумови для розвитку наукової освіти.

Наукові ліцеї – це спеціалізовані заклади освіти для обдарованих дітей, керуються установчими документами, серед яких важливим є рішення засновника (засновників) про його утворення та статут, а також у випадках, визначених Законом України «Про освіту», засновницький договір, укладений між засновниками закладу. Ураховуючи вимоги нормативних документів щодо функціонування наукових ліцеїв, для юридичного оформлення статусу такого закладу необхідно:

- укласти договір про співпрацю у сфері науки із ЗВО;
- створити профільні методичні комісії;
- залучити не менше двох досвідчених педагогічних або науково-педагогічних, наукових працівників до керівництва участі учнів у навчально-дослідній діяльності;
- забезпечувати високу результативність участі учнів у навчально-дослідній, дослідно-експериментальній, науковій, конструкторській, винахідницькій, пошуковій діяльності, що має бути підтверджено, зокрема наявністю патентів, винаходів, реалізованих дослідних проєктів тощо [2].

На етапі юридичного оформлення статусу наукового ліцею необхідно засвідчити наявність відповідних умов і досягнутих успішних результатів і лише тоді керівник закладу звертається до Державної служби якості освіти щодо проведення позапланового інституційного аудиту, що визначає відповідність освітнього закладу зазначеним критеріям, після чого його засновник надає статус наукового ліцею.

Серед конструктивних вимог, які випливають із нормативних документів, необхідно назвати наявність стратегії розвитку, сформованого високопрофесійного педагогічного колективу, високих показників якості освіти, переможців олімпіад, учасників МАН України тощо.

Розробляючи освітні програми наукового ліцею як документи внутрішнього використання, автори акцентують на таких завданнях:

- забезпечити здобуття учнями освіти відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти та стандарту спеціалізованої освіти наукового спрямування, завдяки системній діяльності з використання завдань високого рівня складності та проведення посилюючих досліджень;
- здійснювати освітню діяльність на основі підходів дослідно-орієнтованого навчання, що спрямована на залучення та підготовку учнівської молоді до наукової та науково-технічної діяльності;
- забезпечити поглиблене вивчення профільних предметів і набуття компетентностей, необхідних для подальшої наукової та науково-технічної діяльності тощо.

Важливою умовою трансформації освітнього закладу в науковий ліцей слугують показники результатів участі учнів у всеукраїнських та міжнародних олімпіадах, змаганнях, форумах тощо, що свідчать про високий рівень якості освітнього процесу.

Особливість освітнього процесу в наукових ліцеях передбачає забезпечення умов для розвитку мотивації до дослідницької діяльності, популяризації науки та наукових знань, використання сучасних технологій і педагогічних інновацій, їх ролі в процесі підготовки майбутніх науковців для різних високотехнологічних галузей.

Показником трансформації закладу освіти в науковий ліцей свідчить висока професійність педагогічного колективу, який самостійно обирає форми організації освітнього процесу, розробляє й апробує нові педагогічні технології, методи та форми навчання, створює тимчасові науково-дослідні класи або проєктні групи учнів, має змогу самостійно обирати форму, зміст та спосіб поточного та підсумкового оцінювання учнів, а також має власну систему оцінювання, провадить освітню діяльність за власними освітніми програмами, зокрема наскрізними (затвердженими Держслужбою якості освіти).

Проаналізувавши дослідження науковців щодо функціонування наукових ліцеїв, відповідну нормативно-правову базу, що регламентує їх діяльність, можемо дійти висновку, що зараз трансформація окремих закладів освіти для обдарованих дітей, академічних ліцеїв у наукові потребує найповнішого врахування особливостей організації освітнього процесу, його змісту та форм, що відповідають потребам і вимогам учнів з високим рівнем інтелектуального розвитку, враховуючи їхні креативні якості та творчі характеристики.

Сучасні психологи розглядають процес розвитку обдарованої дитини у контексті розкриття її творчого потенціалу, розвитку інтелектуальних здібностей і креативного мислення, наголошуючи на тому, що в інтелектуально обдарованих учнів старших класів добре розвинена мотивація до знань, дослідної та пошукової діяльності, що здійснюються на основі активного прояву ознак креативності.

Термін «креативність» (згідно з визначенням Д. Сімпсона) у психології означає здатність людини відмовитися від стереотипних способів мислення та схильність до руйнування загальноприйнятого, звичайного порядку походження ідей у процесі мислення.

Згідно з твердженням Дж. Гільфорда креативна особистість володіє інтелектуальними здібностями, що забезпечують їй успіх у досягненні високих результатів завдяки таким якостей, як швидкості та гнучкості думки оригінальності ідей, допитливості, здатності до аналізу та синтезу тощо [5, с. 433].

Вітчизняний учений-академік С. Максименко поняття «креативність» обґрунтовує як природну властивість особистості, яка існує з початку життя людини. Це найвища форма активності особистості, це така активність, яка втілюється у творчості. Завдяки креативності людина виражає себе, внутрішній світ, змінюючи його. Вона творить не лише зовнішній світ, а й власний (внутрішній) [6, с. 23].

Завдання наукового ліцею, працюючи з інтелектуально розвиненими особистостями полягає в тому, щоб максимально збагатити освітній простір для повнішого розкриття потенціалу креативності учнівської молоді, забезпечивши перетворення традиційного навчального процесу на простір інтелектуального збагачення, розвитку креативності та творчості.

Процес трансформації окремих закладів освіти в наукові ліцеї пов'язано з системою організаційних заходів, які спрямовані на підвищення ефективності освітнього процесу, забезпечення сприятливого середовища, що дозволить інтелектуально обдарованим учням зосередити увагу на дослідній, пошуковій діяльності. Організаційний складник процесу трансформації академічних ліцеїв у наукові, пов'язаний з цільовими установками та механізмами реалізації навчальних предметів, що надають пріоритет науковій діяльності у процесі навчання.

Учні, які навчаються в наукових ліцеях володіють обдарованістю, що, згідно з твердженням О. Матюшкіна, утворює єдину інтегративну структуру, яка проявляється на всіх етапах індивідуального розвитку та характеризуються чітко вираженими такими компонентами:

- 1) наявність домінуючої ролі пізнавальної мотивації з раннього дитинства;
- 2) активізація дослідної творчості, що виявляється в знаходженні нового, постановці та розв'язанні проблем;
- 3) здатність до оригінальних рішень;
- 4) можливість прогнозувати та передбачати;
- 5) здатність до створення ідеальних еталонів, що забезпечують високе естетичне, моральне та інтелектуальне оцінювання [7, с. 616].

Психологічна структура обдарованості розроблена автором співпадає з головними структурними елементами, які характеризують інтелектуально розвинену, творчу особистість як потенційного здобувача освіти наукового ліцею.

Процес трансформації закладів освіти для обдарованих учнів у наукові ліцеї потребує створення освітнього середовища, в якому забезпечується високий рівень інформованості та вмотивованості учнів до власного розвитку і постійної освіти, здатності творчо мислити.

Це вимагає особливої готовності учителя до професійної діяльності в таких закладах освіти. Учитель постає в ролі наставника та візора, діяльність якого передбачає організацію, керівництво та супровід дослідної, пошукової діяльності учня, налагодження ефективного зворотного зв'язку, аналіз результатів дослідження тощо. Важливо враховувати професійний рівень учителя, його досвід з обдарованими учнями старших класів, цілі яких пов'язані з науковою діяльністю.

Як свідчать результати опитувань, учителі зазначають, що в професійній діяльності з обдарованими учнями наукового ліцею необхідно володіти методиками дослідного навчання, вміло впроваджувати нові освітні технології, використовувати різні форми навчання, зокрема індивідуальні, групові, дистанційні, використовувати форми педагогічного партнерства, враховуючи психологічні особливості обдарованих підлітків.

Не менш важливими респонденти також називають спеціальні навички вчителів, які працюють у наукових ліцеях, серед яких: керівництво пошуковою діяльністю, допомога досліднику (учню) у плануванні та проведенні досліджень або у зборі інформації, емпіричних даних, їх обробленні, організації самостійної діяльності учнів з дослідними матеріалами, володіння різними формами комунікацій та взаємодії з учнями з підвищення якості наукової роботи.

Було виявлено проблемні питання, що потребують розв'язання на етапі трансформації закладів освіти в наукові ліцеї, серед яких респонденти називають такі:

– недостатньо досвідчені вчителі, підготовлені до професійної діяльності з обдарованими учнями;

- слабка підготовка вчителів до керівництва науковою діяльністю;
- недостатня обізнаність учнів з дослідною діяльністю, науковою освітою, їх підготовленість до виконання наукових робіт;
- недостатність змісту освіти розробленого для спеціалізованих закладів освіти наукового спрямування, зорієнтованого на проведення дослідних, пошукових робіт з учнями;
- наявність психологічних труднощів, що зумовлено низькою готовністю учнів та учителів до проведення дослідницької, пошукової діяльності;
- недостатність теоретичних обґрунтувань, підходів, моделей, науково-методичних рекомендацій щодо організації наукової діяльності учнів у науковому ліцеї.

Особливої уваги потребує системне оновлення науково-методичного, психологічного супроводу освітнього процесу, методичних рекомендацій щодо розроблення учнями індивідуальної освітньої траєкторії, забезпечення відкритого доступу до навчальних ресурсів, новітніх досягнень педагогічної науки та практики, використання сучасних інформаційних засобів навчання тощо.

Відповідно до стандарту спеціалізованої освіти в наукових ліцеях окремі предмети вивчають на академічному, поглибленому та профільному рівнях, що відповідає спрямуванню закладу та запитам обдарованих учнів старших класів. Причому основні напрями діяльності ліцеїв регламентує Статут, що затверджує орган-засновник (розпорядженням районної ради, районної державної адміністрації чи іншим органом). Безпосереднє забезпечення освітньої діяльності та якості освіти здійснюється різними засобами та процедурами, що забезпечує ліцей певного спрямування.

Проблеми трансформації окремих ЗЗСО для обдарованої шкільної молоді у наукові ліцеї пов'язані з цільовими установками, організаційними, технологічними механізмами досягнення успішних результатів, що підтверджуються якісними показниками, які є вагомим аргументом для отримання нового статусу – **наукового ліцею**.

Трансформація закладів освіти для обдарованих учнів у наукові ліцеї покликана створити сприятливі умови для здобуття наукової освіти відповідно до потреб інтелектуально обдарованих учнів, забезпечити організацію освітнього процесу на дидактично обґрунтованих засадах, що буде сприяти розвитку особистості як найвищої цінності суспільства, здійснити підготовку компетентного інтелектуально розвиненого випускника шляхом реалізації змісту освіти, використання нових форм і методів навчання, які активізують мотивацію до наукової роботи. Важливими елементами освітнього процесу стають інноваційні технології, нові навчальні програми, організаційні форми навчання, сучасні інформаційно комп'ютерні засоби та технології навчання.

Сучасні ліцеї, особливо у великих адміністративних центрах, працюючи з інтелектуально обдарованими підлітками проводять успішну науково-пошукову діяльність, демонструючи високі результати та вагомі наукові досягнення, що стає аргументом їхньої трансформації в наукові. Важливим є те, що створення наукових ліцеїв має стати поступом у зростанні рівня інтелектуального розвитку особистості, підвищити інтерес до наукової діяльності.

Проаналізувавши дослідження науковців щодо організації діяльності наукових ліцеїв, відповідну нормативно-правову базу, що регламентує їх діяльність ми дійшли висновку, що *трансформація нинішніх ліцеїв у наукові потребує детального аналізу умов здійснення цього процесу, розроблення рекомендацій щодо розвитку наукових ліцеїв на основі чинної нормативно-правової бази й обґрунтування дидактичних засад організації освітнього процесу в спеціалізованих закладах освіти наукового спрямування*. Водночас організаційні питання, що пов'язані з освітнім процесом у період активної трансформації закладів освіти для обдарованих дітей у наукові, посилюють актуальність розроблення науково-методичних рекомендацій.

Розв'язання зазначених вище проблем значно підвищить активність шкільної молоді до наукової діяльності, забезпечить зростання показників участі в учнівських олімпіадах, конкурсах, презентаціях тощо та підвищить якість наукових досліджень.

Використані літературні джерела

1. Стандарт спеціалізованої освіти наукового спрямування. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 16 жовт. 2019 р. № 1303. URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65987/
2. Положення про науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 22 трав. 2019 р. № 438. URL: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/64653/
3. Буров О.Ю., Рибалка В.В., Вінник Н.Д. Динаміка розвитку інтелектуальних здібностей обдарованої особистості у підлітковому віці: монографія. Київ : Інфосистем, 2012. 258 с.
4. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
5. Гилфорд Дж. Три сторони інтелекта задач. *Психология мышления*. Москва : Прогресс, 1965. 543 с. URL: <https://vikent.ru/enc/1803/>
6. Максименко С.Д. Теоретичні основи психології особистості. *Актуальні проблеми психології. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія*. Київ, 2007. Т. X, вип. 2. С. 7–23.
7. Матюшкин А.М. Мышление. Обучение. Творчество. Москва ; Воронеж : МОДЭК, 2003. 720 с.

References

1. *Standart spetsializovanoi osvity naukovooho spriamuvannia. Zatverdzheno nakazom Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16 zhovt. 2019 r. № 1303* [The standard of special education in the field of science: Approved by the order of the Ministry of Education and Science of Ukraine dated October 16, 2019. No. 1303]. Retrieved from: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/65987.
2. *Polozhennia pro naukovyi litsei, naukovyi litsei-internat, zatverdzhnyi postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 22 trav. 2019 r. № 438*. [Provisions about a scientific lyceum, a scientific lyceum-boarding school: Approved by the Cabinet of Ministries of Ukraine from 22 May 2019. No. 438]. Retrieved from: http://ru.osvita.ua/legislation/Ser_osv/64653/.
3. Burova, O.Yu. Ribalka, V.V., Vinnyk, N.D. (2012). *Dynamika rozvytku intelektualnykh zdibnostei obdarovanoi osobystosti u pidlitkovomu vitsi* [Dynamism of development of the intellectual health of the gifted specialty in the old age]. Kyiv. 258 p.
4. *Kontseptsiiia "Nova ukrainska shkola"* [Concept «Nova Ukrainian School»]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
5. Guilford, J. (1965). *Try storony intellekta zadach. Psykholohiia myshleniia* [Three sides of the intellect of tasks in Sat: Psychology of thinking]. Moscow. 543 p. Retrieved from: <https://vikent.ru/enc/1803>.
6. Maksimenko, S.D. (2007). *Teoretychni osnovy psykholohii osobystosti* [Theoretical foundations of psychology of specialness]. *Aktualni problemy psykholohii. Psykholohiia navchannia. Henetychna psykholohiia. Medychna psykholohiia*. – Actual problems of psychology. Psychology of Navchannya. Genetic psychology. Medical psychology. 2. P. 7–23.
7. Matyushkin, A.M. (2003). *Myshlenie. Obuchenie. Tvorchestvo*. [Thinking. Training. Creativity]. Moscow. 720 p.

Meleshko Vira. Problems of Transformation of Individual Institutions of General Secondary Education into Scientific Lyces.

Summary.

The article analyzes the problems of transformation of individual institutions of general secondary education into scientific lyceums, in which intellectually gifted students study.

The essence of the process of transformation of the institution of general secondary education, its possibility of transition to another status, the institution of specialized education of a scientific direction, is revealed. The goals and objectives of the institution are described. The organizational conditions for the implementation of scientific research activities and the development of intellectual giftedness of students in the scientific lyceum are grounded.

The current problems of transformation of specialized educational institutions for gifted adolescents into scientific lyceums are considered, the possibilities of obtaining a new status of the institution are clarified.

Requirements are presented for applicants for specialized education, their motivation for scientific, research activities, for the level of intellectual abilities of lyceum students, which correlate with their goals, interests and abilities.

Attention is focused on the requirements for readiness of students and teachers to carry out scientific, research activities, which is considered as one of conditions for transformation of educational institutions into scientific lyceums.

The organizational principles of transformation of educational institutions for gifted children into scientific lyceums are determined.

It was found that the process of transformation of a general secondary education institution into a scientific lyceum is accompanied by a number of organizational changes and procedures.

Education in a specialized educational institution of scientific orientation involves the creation of pedagogical, psychological conditions for maximum development of intellectual potential of students, their growth, in accordance with the needs, interests and aptitudes consistent with their entry into adolescence and conscious choice of future professional activities.

Key words: scientific lyceum; research activity; intellectual giftedness; development of intellectual giftedness.

Стаття надійшла до редколегії 19 жовтня 2020 року

УДК 37.011.3-051

DOI [https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2\(25\)-97-102](https://doi.org/10.32405/2413-4139-2020-2(25)-97-102)

Олена Остапчук,

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0743-8529>

м. Кривий Ріг

КЛАСИЧНА І КВАНТОВА МОДЕЛІ ПРОФЕСІЙНОЇ САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧИТЕЛЯ

Анотація.

У статті визначено, що принципи класичного детермінізму не дають вичерпних пояснень суперечливим проявам самореалізації особистості. Мета дослідження спрямовує на пошук методологічних можливостей неklasичної науки у вивченні феномену професійної самореалізації учителя. Гносеологічні можливості класичного та неklasичного бачення аналізуються за допомогою методів аналогії, пояснювальних принципів науки, квантового принципу доповнюваності, міждисциплінарного моделювання, а також шляхом побудови проблемних та інтерпретаційних умовиводів.

Аргументовано конструктивність квантового принципу доповнюваності Н. Бора, завдяки якому уможлиблюється цілісний опис явища самореалізації за допомогою двох альтернативних моделей. Подається стисла характеристика кожної моделі: самореалізація учителя як соціально-педагогічне утворення та самореалізація учителя як внутрішньо-особистісне утворення. Визначаються переваги й обмеження класичної і квантової моделей самореалізації особистості.

Ключові слова: класична наука; неklasична наука; Н. Бор; принцип доповнюваності; професійна самореалізація учителя.

Класична стратегія розвитку педагогічної науки, що сформувалася та закріпилася у ХХ ст., переживає зараз гостру невідповідність сутнісним характеристикам гуманітарних систем – рефлексивності, їхньої залежності від почуттів і ставлень людини, здатності особистості до саморозвитку та самодетермінації [3].